

REFLECTIONS

Статията "A Perspective on Bribes and Bribery" е публикувана в списание *Отражения* (Reflections 79, September 2021) – официално издание на Библейския изследователски институт към Генералната конференция на Църквата на адвентистите от седмия ден.

ГЛЕДНА ТОЧКА ОТНОСНО ПОДКУПИТЕ И ПОДКУПВАНЕТО

автор: Ann Gibson

Ан Гибсън е вицепрезидент по финанси към Адвентната агенция за развитие и подпомагане (ADRA); пенсионер, почетен професор на Факултета по бизнес и администрация в университета Андрюс

Превод и оформление: Емил Гаджалов

Асоциацията на сертифицираните експерти по измами отбелязва, че през 2020 г. корупцията (дефинирана като подкуп, изнудване, незаконни възнаграждения и конфликт на интереси) е била най-разпространената схема за измама във всеки глобален регион на света. Средната загуба по тези схеми е 200 000 долара.¹ Следователно, да се възприеме, че проблемът с подкупите е някак си "някъде там", като нещо, което се практикува само в корумпирани организации, е наивно. Въпреки че са по-разпространени в някои части на света, отколкото в други², подкупите могат да бъдат наблюдавани във всички общества. Тъй като подкупите и изнудването са толкова широко разпространени, има много голяма вероятност да се натъкнете на тях, когато пътувате или живеете в култури различна от вашата. Ето защо е важно да разберем какво е подкупване и да разгледаме насоките, които Писанието предлага по този въпрос.

¹ <https://www.acfe.com/report-to-the-nations/2020/Default.aspx> Downloadable PDF: <https://acfepublic.s3-us-west2.amazonaws.com/2020-Report-to-the-Nations.pdf>

² Transparency International, Индекс за възприемане на корупцията за 2019 (2020), www.transparency.org/en/cpi/2019/analysis (достъп 5 септември 2021 г.), в своето проучване на корупцията в 180 държави се фокусира върху публичните средства, особено по отношение на подкупите. Тази организация отбелязва, че през 2019 г. Дания, Нова Зеландия, Финландия, Сингапур, Швеция, и Швейцария са най-малко корумпирани, докато Венецуела, Йемен, Сирия, Южен Судан и Сомалия са най-корумпираните страни. Въпреки това, две трети от 180-те страни имат резултат под 50 (по скала от 1 до 100, като 100 са най-чистите страни). Средният резултат е 43/100. За съжаление, много от най-чистите държави участват в корупция в други държави – особено чрез подкупи и пране на пари – като същевременно са "чисти" у дома. Например, през 2019 г. Исландия (единадесета в списъка на "чистите" страни, с резултат 78/100) е обвинявана за подкупи, плащани на служители в Намибия, в замяна на права за улов на риба чрез влачене на мрежи, което е вредно за морската флора и фауна (Jon Henley, "Bribery Allegations Over Fishing Rights Rock Iceland and Namibia," The Guardian, November 15, 2019, <https://www.theguardian.com/world/2019/nov/15/bribery-allegations-over-fishing-rights-rock-iceland-and-namibia> [достъп на 5 септември 2021 г.]). За сравнение, Съединените щати са на двадесет и трето място в списъка на "чистите" държави с резултат 69/100.

ДЕФИНИРАНЕ НА ПОДКУП И ИЗНУДВАНЕ

Използвайки юридически език, Джон Р. Боутрайт определя подкупа като "плащане, направено с намерение за корумпиране. По-конкретно, плащането се извършва с намерение да накара дадено лице да бъде нечестно или нелоялно, или да предаде доверие при изпълнение на служебни задължения."³

От друга страна, налице е изнудване, когато длъжностно лице използва "служебното си положение, за да извлече неправомерни такси от лице, което неохотно се поддава на исканията или натиска на длъжностното лице."⁴ При изнудването често има заплахата, че ще се случи нещо лошо, ако лицето не се съобрази с искането, докато при подкупа се предполага, че желаното отношение или предимство ще бъде получено, ако се плати исканата сума. Въпреки че има техническо разграничение между подкуп (когато лице или организация инициират плащания) и изнудване (когато длъжностно лице, по силата на служебното си положение изисква плащане, за да изпълни действие), в тази статия за улесняване на дискусията, ние ще обединим тези две понятия под общия термин "подкуп".⁵

Според стандартите и законите на всички държави подкупът и изнудването са незаконни. Няма защита на подкупа като "местна традиция", която трябва да се уважава. Определението за "подкуп" обаче е различно в различните култури. В страни, където културата не е потопена в силна, общоприета правна традиция, всякакви специфични закони, забраняващи подкупа, може да са неефективни, тъй като разпознаването на подкупа като подкуп може да не е ясно за тези, които идват извън тази култура.⁶

Например, в европейските и западните общества, установени с европейски културни и правни традиции, индивидът се разглежда като вземащ самостоятелни решения и следователно отговорен за правилно поведение. Тези общества имат по-голямо уважение към законите и са ориентирани към правила, отколкото обществата в други части на света. От гледна точка на тези култури, правилата гарантират на членовете на обществото, че се взетите решения са безпристрастни към всички.

В други култури (например, азиатски) моралното задължение произтича от специфична връзка; решението се взема от групата, а основното качество е лоялността. Етичните задължения зависят от това, какво всяка страна дължи на другата в отношенията. Отношенията създават нужда от взаимност. Всяка страна трябва да се погрижи да върне всички получени услуги, за да запази баланса. Като резултат, за индивида, идващ от култура ориентирана към правила, това може да изглежда като подкуп. В същността си обаче, това е действие на връщане на услуга, извършено в основана на взаимоотношения култура.

Дефиницията на Боутрайт за подкупа подчертава мотивацията и/или намерението. Мотивацията и намерението са достатъчно трудни за определяне в култура, в която се очаква действията да съответстват на писаните закони и добре разбраните правни норми. Въпреки това, в култури, където се очаква отношенията, а не законът да бъдат върховната движеща сила на това дали дадено действие е етично и/или подходящо, мотивацията и намерението са изключително трудни за преценка. Допълнителни наблюдения относно ефекта на културата върху нечие разбиране дали е имало подкуп или не, ще бъдат обсъдени по-късно. Но първо, нека разгледаме два вида подкуп: подкуп-сделка и подкуп-несъгласие.

³ John R. Boatright, *Ethics and the Conduct of Business*, 6th ed. (Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall, 2009), 432.

⁴ Richard L. Langston, *Bribery and the Bible* (Singapore: Campus Crusade Asia, 1991), 17.

⁵ E. B. Peach and K. L. Murrell, "Establishing and Maintaining an Ethical Posture in a Global Multi-Cultural Environment: Motorola, a Case Study" (presented at the Academy of Management Annual Conference, Chicago, IL, August 9, 1999).

⁶ Rajib Sanyal, "Determinants of Bribery in International Business: The Cultural and Economic Factors," *Journal of Business Ethics* 59 (2005): 139-145.

РАЗГРАНИЧЕНИЕ МЕЖДУ ПОДКУП-СДЕЛКА И ПОДКУП-НЕСЪГЛАСИЕ

У. Майкъл Рейсман дефинира подкупа-сделка като "рутинно плащане, обикновено нелично, направено на държавен служител за осигуряване или ускоряване на изпълнението на служебните му задължения."⁷

Такъв подкуп има следните характеристики: Първо, целта на плащането е да осигури бързо действие от страна на длъжностното лице; да го ангажира в действие, което обикновено е част от служебните му задължения. Второ, исканата услуга е достъпна за всеки, който се нуждае от нея – т.е. по-скоро за широко обществена, отколкото уникална услуга за конкретна личност.⁸

Пример за подкуп-сделка е, когато мисионер отива до митницата, за да вземе личните си вещи. Митничарят уточнява, че вещите могат да бъдат дадени след пет дни, но ако бъде платена малка сума, могат да бъдат освободени на следващия ден. Понякога такъв поискан обмен се нарича улесняващо плащане или "смазващо плащане." Целта е "смазване" на бюрократичната машина, за да бъде извършена услугата. В много страни, където чиновниците са зле платени, местната култура очаква да се плащат на тези служители исканите малки суми за улесняване или ускоряване на услугите, като по този начин се допълва ниското възнаграждение на длъжностното лице.⁹ Съгласно Акта за чуждестранните корупционни практики и законът в Съединените щати, който забранява всички американски корпорации да участват в подкупи, независимо от това къде работят по света, такива плащания не се считат за подкупи. Това не означава, че няма местни закони срещу "смазващо плащане" в страните, където такова плащане се очаква да бъде получено. Просто такива закони рядко се прилагат и според правното определение за подкуп, такава практика не се счита за подкуп, тъй като няма умишъл за корупция, няма предадено доверие и не се извършва нечестност.¹⁰

От друга страна, подкупът-несъгласие се прави с цел "да не се улеснява или ускорява действие по същество в съответствие с норма, а по-скоро да осигури спиране или неприлагане на норма."¹¹ Като продължение на предишния пример, ако личните вещи на мисионера съдържат предмети, които са забранени за внасяне в страната или такива, които могат да бъдат внесени само срещу значително мито, и мисионерът предложи на митническия служител определена сума, за да бъдат допуснати вещите в страната незаконно или без плащане на мито, тогава такъв подкуп е подкуп-несъгласие. Несъгласието с нормата (или закона) на страната ще бъде компенсирано с плащане на пари. Разграничаването на Райсман по отношение на подкупите – подкуп-сделка и подкуп-несъгласие – може да бъде полезно, когато търсим в Писанието насоки по въпроса за подкупването.

Подкупът в Библията

И опитът, и наблюденията потвърждават, че хората ще предлагат и ще приемат подкупи, независимо от това, какви са законите на страната. Притчи 17:8 обяснява основанията за това лаконично: "Подкупът е скъпоценен камък [талисман] за този, който го дава; където и да отиде, той успява."¹² Притчи 18:16 казва: "Подаръкът отваря пътя за дарителя и го въвежда в присъствието на великите." В този свят, както Соломон правилно отбелязва, подкупването изглежда работи – поне през повечето време (вж. Притчи 6:33-35; 22:16). Писанието още ни казва, че праведните не приемат подкупи (Псалм 15:5; Исаия 33:15), въпреки че ръцете на нечестивия човек могат да бъдат пълни с тях (Псалм 26:10; Притчи 17:23).

⁷ W. Michael Reisman, *Folded Lies: Bribery, Crusades, and Reforms* (New York: Free Press, 1979), 69.

⁸ Пак там, 70-71.

⁹ C. Van Rijckeghem and B. Weder, "Bureaucratic Corruption and the Rate of Temptation: Do Wages in the Civil Service Affect Corruption, and by How Much?," *Journal of Development Economics* 65 (2001): 307-331.

¹⁰ Boatright, 432.

¹¹ Reisman, 75.

¹² Всички библейски цитати са от NIV84, освен ако не е цитиран друг превод.

Писанието дава множество примери и предупреждения относно подкупа. Казва ни се, че една от причините старейшините на Израел да отидат при Самуил и да поискат цар е, че синовете му не "ходеха в неговите пътища", а по-скоро "се отклоняваха след сребролюбие, вземаха подкупи и изопачаваха правосъдието" (1 Царе 8:3). Самуил очевидно приема това обвинение срещу синовете си, защото при оттеглянето си от служене като съдия тържествено заявява, че не е приемал подкупи (1 Царе 12:3). Юда Искаротски обаче е готов да вземе подкуп, за да предаде Исус на първосвещениците, въпреки че знае, че опонентите на Исус искат да Го премахнат (Лука 22:4-6). Пазачите на гроба на Исус приемат да бъдат подкупени от главните свещеници, за да разпространяват фалшив доклад за това как гробницата на Исус се оказва празна. Докладът им е особено важен, тъй като те са поставени да охраняват, за да се предотврати кражба на Христовото тяло.

В книгата Еклисиаст проповедникът информира читатели си, че "изнудването превръща мъдрия в неразумен, а подкупът покварява сърцето" (Еклисиаст 7:7). Старозаветните пророци неуморно обвиняват лидерите на Израел в използване на подкупи, за да се изопачава справедливостта, особено справедливостта спрямо невинни и онези, които представляват уязвимия сектор на обществото – бедните, сираците, вдовиците (Исая 1:23; 5:22-23; Амос 5:12; Михей 3:9-11; 7:1-3).

Най-често цитираният стих от Писанието, който говори срещу подкупването е Второзаконие 16:18-20, където Моисей казва на Израел да бъдат назначени съдии, които да не извращават справедливостта или да показват пристрастие в съдебните дела, да не приемат подкуп, защото подкупът заслепява очите на мъдрите и изкривява думите на праведните. Същата мисъл е изразена в Левит 19:15 и повторена в Притчи 17:23 и 18:5, където отново загрижеността е срещу извращаването на справедливостта и демонстрирането на пристрастие било към богати или към бедни. Въпросът за пристрастието и отказът от правосъдие, особено спрямо бедните, е също изразен в Изход 23:3, 6. Така двете, най-често цитирани библейски причини за избягване на подкупа са: 1) подкупът ще изопачи справедливостта и 2) подкупът поражда пристрастие спрямо едната страна за сметка на другата. Притчи 17:15 гласи: "Оневиняването на виновния и осъждането на невинния – Господ мрази и двете."

Трета библейска причина за избягване на подкупването е, че а подкупът може да доведе до фалшиви обвинения. В контекста на Изход 23:3, 6, Изход 23:7-8 гласи: "Отдалечавайте се от фалшиво обвинение и не убивайте невинния или честния човек, защото няма да оправдая виновния. Не приемайте подкуп, защото подкупът заслепява онези, които виждат и изопачава думите на праведните." Същата близка асоциация относно възможността за фалшиви обвинения и изопачени истини, поради пристрастност и изкривяване на справедливостта, се намира в Левит 19:15. Специфично проклятие върху подкупа е изречено във Второзаконие 27:25, защото може да бъде предложен подкуп, за да бъде убит невинен човек. Библейският коментар на адвентистите от седмия ден, отбелязва в коментара на този стих, че може би тази предпазливост е била конкретно предупреждение към съдиите, които могат да бъдат обект на подкуп при случай на убийство.¹³

И накрая, във Второзаконие 10 глава, Моисей очертава какво Бог очаква от Израел – да Го обича и да Му служи с цялото си сърце и душа, и да съблюдава всичко, което Господ е заповядал. Но в стих 17 Моисей се изразява много ясно, че правенето на всички тези неща няма да спечели Божието благоволение (което вече е дадено на Израел), защото Бог не приема подкупи и не показва пристрастност. Бог не приема подкупи, защото Неговата справедливост е свършена и Той няма да участва в пристрастие, нито ще позволи на хората да търсят Неговото благоволение за себе си ощетявайки други, които Той е създал. Логично следва, че ако искаме да отразяваме Божиите дела, тогава ние също няма да предлагаме, нищо ще приемаме подкупи.

¹³ Francis D. Nichol, ed., *Seventh-day Adventist Bible Commentary*, vol. 1, Genesis to Deuteronomy (Washington, DC: Review and Herald, 1953), 1049.

В обобщение, опитът да се спечели благоволение чрез злоупотреба с пари или влияние, или да се действа с умисъл, за да се поквари индивид или да се иска от този индивид да предаде доверие, или да бъде нечестен, или нелоялен, е равносилно на участие в подкуп-несъгласие. Участието в подкуп-несъгласие би уронило присъщото достойнство на личността, както е дадено при сътворението, и би нарушило християнската заповед да се търси справедливост и да се обича милост.¹⁴ Подкупът също би подтикнал да се действа по начини, противоречащи на Божия характер. Следователно, това са действия, които християнинът не трябва да предприема.

Но какво да кажем за подкупът-сделка – този вид подкуп, който улеснява плащания, "смазва" сделки? Някои отбелязват, че такива плащания се очакват, тъй като държавни служители, които често са получатели на такива плащания са недостатъчно платени и същите имат очакването, че ще допълнят заплатите си с такова улесняващо плащане. Тези улесняващи плащания са често приравнени до бакшиши, дадени на персонал на ресторант в някои западни общества, който персонал също получава ниски заплати. Очакването е, че заплатите могат да се "повишат" чрез бакшиши, дадени за добро обслужване. Индивиди, идващи от общества на незападни страни обаче, често приравняват общата западна практика на даване на бакшиш за услуга като вид подкуп.¹⁵ Понякога може да бъде трудно да се разпознае дали дадено действие е подкуп-сделка или подкуп-несъгласие, когато действието се случва в различна от собствената култура, поради което не трябва да се правят прибързани заключения.

Ричард Л. Лангстън посочва, че в Писанието еврейската дума *shachad* се използва двадесет и три пъти за означаване на подкуп. В петнадесет от тези случаи, контекстът пояснява, че се говори за подкупи-несъгласие. Пет пъти текстове се занимават с уникални обстоятелства, като например, когато владетел дава подарък на друг, за да получи помощ (3 Царе 15:18-20; 4 Царе 16:8), или когато се дава подарък за умилюване на ревнив съпруг (Притчи 6:35), или когато се очаква владетел да пусне пленници на свобода чрез плащане с различни дарове (Исаия 45:13).¹⁶

Това оставя само три стиха [от двадесет и три стиха] – Второзаконие 10:17; 16:19 и 2 Летописи 19:7, където се наблюдават подкупи-сделка. Ключовата идея, че общото за три стиха е безпристрастието. С други думи, когато подкупът-сделка кара някой да бъде пристрастен в отдаването на справедливост, от гледна точка на Писанието това е подкуп и следователно се осъжда. Ако от друга страна не се извършва пристрастност, според библейските граници такъв подарък не е необходимо да се класифицира като подкуп.¹⁷

Бърнард Адени предлага, че когато се разглежда дали подкупът е подкуп-сделка или подкуп-несъгласие, трябва да се има предвид, че:

може да се направи морално разграничение въз основа на това дали човек има свободата да даде или да не даде. Ако малък подарък е даден от добра воля за получаване на по-добро обслужване, като същевременно не са налични страх или заплаха, е възможно да се възприема като бакшиш. Може да се предположи, че услугата ще бъде предоставена във всеки случай, но вероятно ще отнеме малко повече време. Бакшишът ускорява процеса и облагодетелства и двете страни. По отношение на бедните това е малка или никаква вреда, като самите бедни или не се нуждаят от обслужване, или може да го получат като изчакат

¹⁴ Bernard Adeney, *Strange Virtues: Ethics in a Multicultural World* (Downers Grove, IL: InterVarsity, 1995), 150.

¹⁵ Коментари на студенти по време на лекции по бизнес етика, изнесени от автора на статията в университета Ендрюс между 2002 и 2019 г.

¹⁶ Langston, 22.

¹⁷ Пак там, 23.

малко повече. От друга страна, ако са налице страх или заплаха от прилагане на сила, или ако очакваните закъснения са големи, тогава има премахване на свободата, която характеризира подаръка или бакшиша. Подаръкът или бакшишът никога не са задължителни.¹⁸

Настоящото изследване предполага, че читателят също взема под внимание следните въпроси, когато се опитва направи разграничаване между подкуп-сделка (т.е. улесняващо плащане) и подкуп-несъгласие: Дали улесняващото плащане извращава справедливостта? Насърчава ли се пристрастие към едни индивиди за сметка на други? Води ли до невярно обвинение срещу някой, дори до такава степен, че обвиняемият може да загуби живота си? Изкривява ли се истината за въпросната ситуация? Цитатът на Адени повдига още един въпрос: Ако бедните не могат да си позволят да дават подкупи, не е ли пренебрегната справедливостта, защото привилегированите богати могат непочтено да се възползват от ситуацията?

И накрая, може да се постави един допълнителен въпрос: води ли действието до нечестна печалба? Надграждайки върху историята на синовете на Самуил (вижте предишната дискусия и 1 Царе 8:3), Ричард Лангстън отбелязва, че подкупът е забранен, защото е форма на нечестна печалба. "Желанието за лична изгода на синовете на Самуил повлиява старейшините на Израел да поискат цар и да станат като околните народи (1 Царе 8:5). В резултат на това Израел се отдалечава от идеала за Божия народ."¹⁹

ВЛИЯНИЕТО НА КУЛТУРАТА

В бизнеса, отговорът на въпроса дали е бил предложен подкуп или не, е: "Зависи". "Зависи" се основава на това дали има основни социални структурни елементи като: 1) уважение на живота; 2) основно доверие, за да има прехвърляне на стоки, услуги и пари, както и за приемане и изпълнение на поръчки; и 3) спазване на сключените договори и споразумения. Без тези фактори бизнесът, както е замислен от капитализма, изобщо не може да се води, още по-малко да се води етично.²⁰

Например, в Русия значителна част от културата се основава на философската перспектива, известна като *avos*, която предполага участие на божествени сили в житейските ситуации, а не като резултат от човешки усилия или избор.²¹ Разликата между тази и западната философия може да бъде илюстрирана чрез участието в подкуп. Тъй като западната философия набляга на свободната воля, свободния избор и отчетността като културни основи,²² се смята, че хората са лично отговорни за своите действия. Следователно, ако някой избере да участва в подкуп, което се счита за неетично (и незаконно), тогава *такова лице* се разглежда като неетично, защото има свобода на избора и не трябва да участва в подобно поведение.

Един руснак обаче, произлизащ от културния контекст на *avos*, би казал: "Тъй като нещата стоят така (дадени са ни от Бога), ние не носим отговорност. Разрешения се изискват от лица в корумпирана система или институция. *Системата е корумпирана*, така че трябва да се съсредоточим върху запазването на връзката непокътната, за да можем да получим това, от което се нуждаем. Институцията е корумпирана, а не индивидът."²³ Следователно, в този контекст не може да има лична отговорност или отчетност за подкуп, тъй като индивидът не може да повлияе на ситуацията. В такава култура дискусията за това, дали актът на подкуп от дадено лице е етично или неетично действие, поставя уникални предизвикателства.

¹⁸ Adeney, 151.

¹⁹ Langston, 28.

²⁰ Richard T. De George, "Entrepreneurs, Multinationals, and Business Ethics," in *International Business Ethics* (South Bend, IN: University of Notre Dame Press, 1999), 271–280.

²¹ Eileen Morgan, *Navigating Cross-Cultural Ethics: What Global Managers Do Right to Keep from Doing Wrong* (London: Routledge, 1998), 65.

²² Пак там.

²³ Пак там, 68.

В допълнение, има културни практики, които могат да се тълкуват като подкуп от някои култури, но не и да се разглеждат като подкуп в други култури. Например, почти невъзможно е да се прави бизнес в Япония без подаръци. За японците, чиято култура набляга на груповата принадлежност и уважение, даването на подарък е знак за приемане в групата. За онези, които са повлияни от западната философия, където културата набляга на личната отговорност и действие, даването на подарък може да изглежда като подкуп. Може да е невъзможно да се обвинява културната особеност относно принадлежността и уважението, точно както може да е невъзможно да се обвинява културната особеност по отношение на индивидуалната отговорност и действие. Следователно, когато сте в Япония, за да уважите японската култура, може да се наложи да толерирате повече подаръци, отколкото би било приемливо другаде. Моторола, компания със силни принципи и ясно заявени политики срещу даването и получаването на подаръци, се изправи и се справи с този проблем по креативен начин. Само в Япония ограниченото даване и получаване на подаръци е приемливо при определени насоки: ограничени разходи за подаръци, подаръци, които трябва да се дават само в определени периоди от годината, и всеки подарък за служител на Моторола трябва да бъде изложен в офиса и да остане в него, след като получателят си тръгне.²⁴

По отношение на "даровете" Писанието предлага някои интересни илюстрации. В 1 Царе 9 глава Саул търси магаретата на баща си, но не успява да ги намери. Слугата му предлага да потърсят напътствие от Самуил за това къде могат да намерят животните. Саул е загрижен, тъй като те нямат какво да дадат на пророка като подарък, което според Елън Г. Уайт²⁵ е обичаят, когато се търси помощ от пророк. Слугата казва на Саул, че има четвърт сикъл, и Саул е доволен и се съгласява да потърсят Самуил, за да разберат къде могат да бъдат намерени магаретата. По това време Самуил лично помазва Саул за цар на Израел и малко след това Саул научава, че магаретата са намерени и са в безопасност.

Тук може да бъде спомената и историята за Нееман, който се опитва да даде подарък на Елисей, след като първият е излекуван от проказата си. Елън Уайт пояснява, че Елисей отказва дара²⁶, защото не иска Нееман да повярва, че това, което Бог е извършил – тоест изцеление от проказа – може да бъде купено. Когато слугата на Елисей изтичва след Нееман, за да получи част от даровете за себе си, проказата на Нееман пада върху слугата.

Особени трудности и натиск за извършване на "смазващи" плащания могат да възникнат в култури, където има очакване, че ще бъде нает "посредник" за извършване на сделки – особено в бизнеса за закупуване на стоки. Когато фирма не е запозната с конвенциите, правилата и разпоредбите на дадена страна, често използва посредничеството на агенти. В много страни от Близкия изток компаниите трябва да използват агенти, тъй като културата изисква компанията, която прави бизнес, да бъде представена правилно. Агентите са ползвани за свързване на фирми и държавни служители и за подпомагане на фирмата да навлезе на пазара без нарушения на местните правила и разпоредби. Тези култури често нямат списък с фиксирана цена на стоките, към който дадена фирма може да се позове при покупка, както е в Съединените щати и много други западни общества. Следователно, всичко зависи от преговарящия за определяне на цената. В този контекст агентът или посредникът може да се превърне в канал за предоставяне на подкупи на длъжностни лица или да предлага подкупи улесняващи закупуването на определени стоки. В такива ситуации фирмата и подкупеният служител са на една ръка разстояние, при което е възможно дори самата фирма да не узнае, че е извършен подкуп.²⁷

²⁴ R. S. Moorthy et al., *Uncompromising Integrity: Motorola's Global Challenge* (Schaumburg, IL: Motorola University Press, 1998), 18–24.

²⁵ Елън Г. Уайт. *Патриарси и пророци* (Mountain View, CA: Pacific Press, 1958), 608–610. (англ.)

²⁶ Елън Г. Уайт. *Пророци и царе* (Mountain View, CA: Pacific Press, 1943), 250–252. (англ.)

²⁷ Boatright, 434.

СЪПРОТИВА СРЕЩУ ПОДКУПИ И ИЗНУДВАНЕ

В проучването на казуса относно корпорацията Моторола, Е. Б. Пич и К. Л. Мюрел разказват историята как Моторола взема решение да отложи работата на завод в държава, в която местните власти са искали подкуп (улеснено плащане), преди да издадат разрешение за експлоатация, необходимо за такъв вид завод. Изкушаващо е било да се даде подкуп, за да се избегне скъпоструващо забавяне на производството. От Моторола обаче предпочитат да изчакат. Разпространява се слух, че Моторола не желае да плати поисканите пари и в крайна сметка необходимите разрешителни са издадени.²⁸

Не всички обаче са в положението на голямата компания Моторола и не разполагат с такива финансови ресурси, за да изчакат търпеливо местните служители, търсещи "улесняващи плащания". Но какво става, ако вие сте местен бизнесмен, който няма влиянието на мултинационална корпорация или финансови ресурси, за да чака месеци, докато местните власти издадат разрешително? Трябва ли да се очаква от местен предприемач да има същия етичен стандарт като мултинационална корпорация?

Ричард де Джордж смята, че не би трябвало да се очаква малките бизнесмени да поддържат същия стандарт като големите фирми. Приведеното основание е, че многонационалните корпорации имат по-големи отговорности, докато един местен предприемач може да няма същите опции, до които големите компании имат достъп.²⁹ Разсъждавайки в тази насока, Джийн Анър заявява:

Предизвикателството на бизнеса пред лицето на подкупа и корупцията е да се работи за убеждаване на местните хора относно ползите от спазването на правилата на добрия бизнес. Може би тук има специална роля за мултинационалните корпорации, които имат по-големи ресурси, повече сила и по-лесен достъп до независим кредит. Известна степен на етичен ангажимент за справедлив обмен на стоки е в основата икономиката на свободния пазар да просперира. За някои пазари няма начин да се избегне плащането на подкупи, освен чрез излизане от пазара. Всъщност, много компании дори не се опитат да правят бизнес в държава, управлявана от корупция и подкупи. Отново трябва да подчертаем, че обикновените хора са тези, които страдат най-много.³⁰

Местният предприемач трябва да работи в държава, в която се използват неетични практики като подкуп, защото това е неговата държава. Той няма същите ресурси на власт или богатство, за да се противопостави на местната корупция, които мултинационалната корпорация има. Мултинационалната корпорация може да бъде желан бизнес партньор за правителството, защото ще донесе работни места, данъци и други ползи за страната, докато местният предприемач може да е твърде малък, за да се счита за полезен от местните власти. В много отношения многонационалната корпорация и местният предприемач не работят в една и съща ситуация и следователно техните отговори спрямо подкупа може да не са сходни. По-големите възможности изискват и по-голяма отговорност. Затова, прибързаните обвинения спрямо местния предприемач за неговите действия може да показва неразбиране на ситуацията, където социалните структури може да са неуправляеми от индивидуална перспектива. Лангстън отбелязва, че:

онези, които имат социално положение или финансови ресурси е по-лесно да се съпротивляват, отколкото онези, които са на ниските стъпала на социално-икономическата стълба. Тези, които са в или близо до основата на социално-икономическата стълба в страните от третия свят, често имат толкова малко ресурси

²⁸ Peach and Murrell.

²⁹ De George, 271–280.

³⁰ Gene Ahner, *Business Ethics: Making a Life, Not Just a Living* (Maryknoll, NY: Orbis, 2007), 200.

на които да разчитат, че самото им оцеляване може да бъде заложено на карта, ако се опитват да се противопоставят на системата... В светлината на тези реалности, когато Божият народ вижда или чува за жертва на изнудване, той трябва да гледа на жертвата като на действителна жертва, каквато е наистина; а не да я осъжда, че не се е противопоставила на натиска.³¹

Това са трудни случаи, изискващи задълбочено разглеждане и съпоставяне. Предупредителните думи на Исус в Матей 7:1-5 да не съдим, а по-скоро да проверим за греда в собственото ни око, преди да се опитваме да извадим съчицата от окото на брат си, изглеждат подходящи за такива случаи.

ТЪРСЕНЕ НА БОГАТСТВО

В много случаи, подтикът да се предлагат подкупи има за цел получаване на някаква облага, възможност или услуга, която ще бъде финансово изгодна и която изглежда не е достъпна без пари или подарък. Надеждата е, че чрез подкупване и получаване на желаното нещо, подкупваният ще в по-добра финансова позиция и по този начин ще се приближи до целта за увеличаване на богатството. Книгата Притчи предупреждава читатели си за силата на парите и способността им да променят както за настоящето, така и за бъдещето. Казано по-точно, литературата на мъдростта предупреждава за резултатите от използването на измама с цел печалба на богатство.

Първо, злоупотребата с пари прави човека нечестен и покварява неговата почтеност.³² Книгата Йов 36:18 предупреждава: "Внимавай никой да не те примами с богатство; не позволявай на големия подкуп те отклони." В Притчи 20:17 се заявява: "Храната, спечелена чрез измама, е сладка за човека, но той завършва с уста, пълна с чакъл." Йов се съгласява, отбелязвайки че, в такива случаи няма радост в печалбата от търговска дейност (Йов 20:12-18).

Второ, злоупотребата с пари прави човека безмилостен.³³ Притчи 20:14 описва хитрия пазарлък от страна на купувача, който твърди, че стоката е нискокачествена, но се знае, че след трудно сключената сделка напуска сцената, за да се хвали с печалбата си. Притчи 8:8 напомня на читателя, че увеличаването на богатство чрез прекомерни лихви е забранено и занимаването с такива дейност води до загуба (вж. Йов 27:16-17).

Трето, злоупотребата с пари прави човека горд,³⁴ "мъдър в собствените си очи" (Притчи 28:11). Мъдрият се моли, да бъде предпазен както от бедност, така и от богатство, за да не достигне до съмнение спрямо Божието провидение в живота си и да постави въпроса: "Кой е Господ?" (Притчи 30:7-9).

Четвърто, Исус предупреждава срещу злоупотребата с пари, което може да доведе до заетост с маловажните неща на живота.³⁵ В Лука 12:16-21 Исус разказва история за богат фермер, който построил нови хамбари за съхранение на цялото си богатство, за да може да се наслаждава на богатата си дълги години. Но богатият фермер не успял да забогатее в Бога и макар че получава временно богатство за кратък период, е лишен от вечните богатства.

Вместо да използва богатството си, за да получи стоки или услуги чрез нечестни средства, за християнина би било по-добре да възприеме сериозно предупреждението на апостол Павел към младия Тимотей за силата на парите. Ап. Павел заявява: "Защото любовта към парите е корен на всякакви злини. Някои хора, нетърпеливи за пари, се отклониха от вярата и пронизаха себе си с много скърби" (1 Тимотей 6:10). Тимъти Келер пише:

³¹ Langston, 44-45.

³² Timothy Keller, *God's Wisdom for Navigating Life* (New York: Viking Press, 2017), 295.

³³ Пак там, 297.

³⁴ Пак там, 299.

³⁵ Пак там, 298.

Единственото истинско решение за силата на парите над нас е да видим себе си богати в Христос. В Него ние сме "богати спрямо Бога" (Лука 12:21; вж. 2 Коринтяни 8:9). Богатството на земята носи някакъв краткотраен статус, но ние сме деца на Царя на вселената. Богатствата на земята носят известна сигурност, но "във всичко Бог работи за доброто на онези, които го обичат, които са призвани" (Римляни 8:28). Богатството на земята дават власт, но ние ще управляваме с Христос (2 Тимотей 2:12). Христос е платил единствения дълг, който може да ни унищожи (Лука 7:42-43), което прави всички други дългове несъществени. В Христос вие сте наистина богати.³⁶

ПОДКУП ЛИ Е ТОВА?

Лангстън предлага следните приложни въпроси, когато става въпрос за работа с подаръци и подкупи в култура различна от собствената. Тези въпроси може да са особено полезни, когато се натъкнете на подкупи-сделка, или когато се опитвате да определите дали ситуацията разкрива подкуп-несъгласие или подкуп-сделка.

1. Следва ли се справедливостта или справедливостта се изкривява? Нараняват ли се или се отнемат правата на невинния? Позволява ли на нечестивите да избягат от правосъдието? Насърчава ли се или се замъглява изпълнението на задължения?

2. Подкопава ли се безпристрастността или се насърчава фаворизиране? Накърнява ли преценката на онези, които иначе са безпристрастни? Правят ли се изявления или изказвания, които иначе не биха били направени? Води ли резултатът до фаворизиране на някои и неблагоприятно отношение към другите?

3. Произлиза ли мотивацията от алчност или от желание за нечестна печалба? Налице ли е изнудване по някакъв начин? Подкупът поискан ли е или изискван? Тайно ли е даден или с прикрита хитрост? Какво биха направил праведните мъже и жени в тази ситуация и в тази култура?³⁷

Лангстън добавя специално предупреждение по отношение на справедливостта, когато се разглеждат подкупи-сделка. Той отбелязва: "Трябва да се проявява изключително внимание при оценяването дали конкретно плащане ще поддържа или подкопава справедливостта, защото сме склонни да виждаме справедливостта от собствената си непълна гледна точка. Това, което за един е човешка справедливост, за друг е човешка несправедливост."³⁸

За всяка от ситуациите, описани в изложените по-долу сценарии, използвайте въпросите на Лангстън, за да решите дали не е налице подкуп-сделка или подкуп-несъгласие. Въз основа на какво ще вземете решение?

Сценарий 1

Пастор и шофьорът му попадат на черни пътища в разкъсвана от война страна. Те са спрени от въоръжена милиция, но пасторът не може различи дали са полицаи или бунтовници. Шофьорът подава книга на началника на милицията, който я отнася до близката маса, отваря я внимателно и след това я връща. Милицията пропуска колата да премина. Петнадесет километра по-нататък срещат друг контролен пункт и същата сцена се повтаря. Малко по-късно отново трябва да спрат на подобен контролен пункт и шофьорът пак подава книгата. След като достигат до тяхната дестинация, пасторът разбира, че книгата е била не дневник за изминати километри, а просто метод, чрез който се дават пари, за да се гарантира безопасното им преминаване. Пасторът си спомня за други автомобили по пътя, напълно лишени от всичко ценно, без хора в тях.

³⁶ Пак там, 305.

³⁷ Langston, 32–33.

³⁸ Langston, 64.

Сценарий 2

Мисионер бърза за уговорена среща, за да поднови визата си, и кара мотоциклета си през града малко по-бързо от допустимото. Полицай го спира и му съобщава, че трябва да издаде глоба за превишена скорост. Същевременно, полицаят уточнява, че ако мисионерът плати малка такса (приблизително един долар), фишът ще бъде "опростен". Мисионерът знае, че заплатата на полицая е недостатъчна, за да издържа семейството си, и че полицаят очаква спрените за нарушение на пътя да платят исканата сума, и също, че настояването за получаване на фиш ще доведе до дни прекарани в съда и изясняване на ситуацията пред съдия.

Сценарий 3

Международна бизнес организация желае да внесе продуктите си за здравеопазване в чужда страна, но за да направи това, първо трябва да установи връзка с местен бизнес, който се занимава с продукти за здравеопазване за този регион. Разговорите изглеждат вървят добре, но не е постигнато категорично споразумение. Двете страни отлагат споразумението за още един ден и преговарящият от страна на международната организация се чуди какво да направи за приемането му, за да прави бизнес в тази страна. На следващата среща местният бизнес мениджър пристига със скъп подарък, който поднася на ръководителя на екипа за преговори от страна на международната организация. Той уверява главния преговарящ, че при приемане на подаръка, има готовност за сериозно обсъждане на предложения договор.

Сценарий 4

Местна бизнес организация желае да строи нова фабрика на неподходящо място. Локацията е близо до заливна равнина и действащите разпоредби относно сграда в района са обширни, в опит да се обезсърчава развитието. Организацията наема професионален лобист за работа с местните и регионални държавни служители, за да получи необходимите строителни разрешителни и специалните разрешителни за заливната равнина, така че фабриката да може да бъде построена на желаното местоположение. Между организацията и служителите на местната власт не се дават пари, въпреки че лобистът получава заплащане според договора.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Независимо дали се живее или се общува между основана на връзките култура и/или култура, обусловена от закон и индивидуална отговорност, трябва да се признае, че нашият свят е паднал и нашите морални избори не винаги са свършени. Като християни разбираме забраните на Писанието, особено тези, описани в Десетте Заповеди, които говорят срещу лъжата, убийството, работата в събота и прелюбодейството. Към този списък можем също да добавим подкупа, предвид изречените силни думи срещу подкупите в Стария Завет. Може би нарушаваме тези заповеди, защото сме слаби, неразумни, хванати неподготвени или се надяваме, че предприетите действия ще предотвратят още по-голямо зло. Може би ситуацията изглежда неясна за нас или неуправляема от човешка гледна точка, и в нашето объркване или страх разчитаме на нашите собствени съждения и пропускаме да се доверим на Бога. Но без значение какви са нашите разсъждения, ние сме нарушили Божия морален закон и действията ни са неприемливи.

Яков избира да измами баща си, за да получи първородството, което принадлежи на по-големия му брат, Исав. Яков и майка му вярват, че Бог възнамерява първородството да дойде при Яков, но те избират да "направят да се случи", вместо да чакат Божието време и посока. В резултат на измамата Яков напуска дома си и избягва в Месопотамия при семейството на майка си. Двадесет години по-късно решава да се върне в Ханаан, но по пътя той разбира, че Исав идва да го посрещне с четиристотин мъже. Ужасен, Яков разделя придружаващите го на две групи, така че ако едната бъде нападната, другата да може да избяга. Самият той преминава през потока Явок, за да се моли за избавление. Докато е там, той е атакуван от неизвестен нападател, с когото се бие, като вярва, че това е един от хората на Исав, които са го намерили.

Но това не е човек от лагера на Исав. И когато Яков е победен, разбира, че нападателят е повече от човек.

Елън Уайт описва сцената през онази нощ, особено подчертавайки състоянието на ума на Яков, докато размишлява за опасността, предизвикана поради греха му срещу Исав. Тя отбелязва:

Когато в бедата си Яков се хвана за Ангела и се помоли със сълзи, за да изпита вярата му небесния Пратеник също напомни за греха му и се опита да избяга от него. Но Яков нямаше да бъде отхвърлен. Беше се научил, че Бог е милостив и той се остави на Неговата милост... Чрез самопредаване и доверяваща се вяра, Яков спечели това, което не успя да получи в битката със собствената си сила. Така Бог научи Своя служител, че само чрез божествена сила и благодат, Яков може да получи благословенията, за които жадуваше.³⁹

Пътят на Яков към прошката минава през изповедта на собствения му грях. Неговата сила е Божията милост. За нас, когато се сблъскваме с трудности, и от човешка перспектива с невъзможни ситуации, опитността на Яков свети като фар по пътя на смирението, прошката, и милостта. В един все по-сложен свят, такъв фар може също да ни доведе до надежда, благодат и доверие в Бога, докато преговаряме в трудни ситуации.

³⁹ Елън Г. Уайт. *Патриарси и пророци*, 201–203. (англ.)